

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์ (descriptive correlational research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพและการจัดการตนเองในผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารับการตรวจรักษาที่คลินิกโรคเบาหวานแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลโพทะเล จังหวัดพิจิตร จากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการ power analysis กำหนดค่าอำนาจการทดสอบ (power) ที่ 0.8 กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 0.05 ค่าขนาดอิทธิพล (effect size) ซึ่งเป็นค่าขนาดอิทธิพลขนาดกลางที่สามารถนำมาใช้ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างทางการพยาบาลที่ 0.3 จากการเปิดตารางได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 88 คน (Polit & Beck, 2004)

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ได้รับการรักษาด้วยยาเม็ดลดระดับน้ำตาลในเลือดชนิดรับประทาน และไม่มีโรคร่วม เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลโพทะเล จังหวัดพิจิตร โดยเลือกตัวอย่างแบบตามสะดวก (convenience sampling) ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์กำหนดไว้ ดังนี้

1. ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง
2. สามารถเข้าใจและสื่อสารภาษาไทยได้
3. มีสติปัญญา การรับรู้ที่ปกติ โดยการประเมินจากแบบทดสอบสภาพสมอง เบื้องต้นฉบับภาษาไทย (MMSE-Thai 2002) ของสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข มีระดับคะแนนดังนี้
  - 3.1 ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 14 คะแนน
  - 3.2 ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาคะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 22 คะแนน
4. มีความสมัครใจและยินดีเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพรส ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นเบาหวานชนิดที่ 2

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพในผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 Health Literacy scale ของ อิชิคาวา และคณะ (Ishikawa et al., 2008) เป็นเครื่องมือใช้วัดความรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยข้อคำถามด้านลบ ได้แก่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพพื้นฐาน จำนวน 5 ข้อ ข้อคำถามด้านบวก ได้แก่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน จำนวน 5 ข้อ และความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านวิจารณญาณ จำนวน 4 ข้อ รวมทั้งหมด 14 ข้อ คำตอบมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 4 ระดับ ประกอบด้วย ไม่เคย นานๆ ครั้ง บางครั้ง บ่อยครั้ง แบ่งระดับการให้คะแนน ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ดังนี้

ความถี่ของการปฏิบัติ	คะแนนการปฏิบัติทางบวก	คะแนนการปฏิบัติทางลบ
ไม่เคย	1	4
นานๆ ครั้ง	2	3
บางครั้ง	3	2
บ่อยครั้ง	4	1

แบบสอบถามมีคะแนนรวม 56 คะแนน อยู่ในช่วงระหว่าง 14-56 คะแนน ในการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพ จะใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับการหาช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น (class interval) โดยใช้วิธีการคำนวณหาช่วงกว้างระหว่างอันตรภาคชั้นตามหลักการค่าเฉลี่ย (ประกาย จิโรจน์กุล, 2548) การแปลผลคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพ แบ่งคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต่ำ ปานกลาง สูง สามารถกำหนดตามเกณฑ์ได้ดังนี้

คะแนน 14.00 - 28 คะแนน หมายถึง มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับต่ำ

คะแนน 28.01 - 42 คะแนน หมายถึง มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับปานกลาง

คะแนน 42.01 - 56 คะแนน หมายถึง มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับสูง

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการจัดการตนเองของผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ของ พัชร อ่างบุญตา (2554) ประกอบด้วยข้อคำถามด้านบวก 17 ข้อ ได้แก่ การรับประทานอาหาร จำนวน 3 ข้อ การออกกำลังกาย จำนวน 5 ข้อ การใช้ยาเบาหวาน จำนวน 3 ข้อ การรับรู้อาการของ

โรคเบาหวานและปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์ จำนวน 3 ข้อ การประสานความร่วมมือระหว่างทีมสุขภาพ จำนวน 3 ข้อ คำตอบเป็นลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 4 ระดับ คือ ปฏิบัติสม่ำเสมอ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัตินานๆครั้ง ไม่ปฏิบัติเลย แบ่งระดับการให้คะแนนการปฏิบัติการจัดการตนเอง ดังนี้

ความถี่ของการปฏิบัติ	คะแนน
ไม่ปฏิบัติเลย หมายถึง ไม่ปฏิบัติกิจกรรมเลย	1
ปฏิบัตินานๆครั้ง หมายถึง ปฏิบัติกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ หรือ 1 ครั้งใน 1 สัปดาห์	2
ปฏิบัติบ่อยครั้ง หมายถึง ปฏิบัติกิจกรรมสม่ำเสมอ 2 ครั้งใน 1 สัปดาห์	3
ปฏิบัติเป็นประจำ หมายถึง ปฏิบัติกิจกรรมสม่ำเสมอ 3 ครั้งขึ้นไปใน 1 สัปดาห์	4

แบบสอบถามมีคะแนนรวม 68 คะแนน อยู่ในช่วงระหว่าง 17 - 68 คะแนน ในการวิเคราะห์ ข้อมูลคะแนนพฤติกรรมจัดการตนเอง ใช้วิธีการคำนวณหาอันตรายกชั้น โดยแบ่งคะแนน ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต่ำ ปานกลาง สูง สามารถกำหนดตามเกณฑ์ได้ดังนี้ (พัชรี อ่างบุญตา, 2554)

คะแนน 17.00 - 34.00 หมายถึง มีพฤติกรรมจัดการตนเองในระดับต่ำ

คะแนน 34.01 - 51.00 หมายถึง มีพฤติกรรมจัดการตนเองในระดับปานกลาง

คะแนน 51.01 - 68.00 หมายถึง มีพฤติกรรมจัดการตนเองในระดับสูง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือ (Content validity)

1. แบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพ Functional, Communicative, and Critical Health Literacy Scale ของ อิชิคาวา และคณะ (Ishikawa et al., 2008) ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนของโครงสร้างเนื้อหาใดๆ จึงไม่ทำการทดสอบซ้ำ

2. แบบสอบถามพฤติกรรมจัดการตนเองในผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ได้ผ่านการ ตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ได้ค่า

ดัชนีความตรงตามเนื้อหา (content validity index:CVI) เท่ากับ 0.97 เป็นค่าที่ยอมรับได้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนของโครงสร้างเนื้อหาใดๆจึงไม่ทำการทดสอบซ้ำ

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

แบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพในผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และแบบสอบถามพฤติกรรมจัดการตนเอง ผู้วิจัยนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่นกับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 มารับบริการที่คลินิกโรคเรื้อรัง แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลโพทะเล ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ราย คำนวณหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยวิธีหา สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach, 1951) ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และ 0.93 ตามลำดับ

การตรวจสอบความถูกต้องทางภาษา

แบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพ Functional, Communicative, and Critical Health Literacy Scale ของ อิชิกาวา และคณะ (Ishikawa et al., 2008) ผู้วิจัยนำมาแปลเป็นภาษาไทย แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษและภาษาไทย 2 คน และแปลกลับจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษอีกครั้ง (back translation)

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยนำเสนอโครงการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ และเอกสารข้อมูลการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อพิจารณาการรับรองพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับ สิทธิในการปฏิเสธหรือตอบรับการเข้าร่วมวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ การยินยอมเข้าร่วมวิจัย ให้กลุ่มตัวอย่างเช่นยินยอม อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบมีสิทธิในการยุติการเข้าร่วมดำเนินการวิจัย โดยไม่มีผลกระทบใดๆต่อการรักษา ระหว่างเข้าร่วมวิจัย หากเกิดการผิดปกติที่แสดงถึงภาวะน้ำตาลต่ำหรือสูงเกินไป เช่น เวียนศีรษะ ใจสั่น เหงื่อออก เจ็บหน้าอก แขนขาอ่อนแรง เหนื่อยหอบ ผู้วิจัยจะหยุดการสอบถาม และประสานไปยังแผนกอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เพื่อให้การดูแลรักษาจนกระทั่งอาการดีขึ้น จึงจะดำเนินการวิจัยต่อ หากต้องการหยุดการวิจัย กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวออกได้โดยไม่มีผลต่อการดูแลรักษา การคำนึงถึงการรักษาความลับผู้ป่วย ผู้วิจัยนำเสนอในภาพรวมและใช้เฉพาะการวิจัยเท่านั้น หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการวิจัย กลุ่มตัวอย่างสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ตลอดเวลา

ขั้นตอนและวิธีการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ภายหลังจากได้รับการรับรองการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เสนอต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาลโพทะเลเพื่อขออนุญาตเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย
2. ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้ากลุ่มงานฝ่ายการพยาบาล หัวหน้างานการพยาบาลแผนกผู้ป่วยนอก และเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกโรคเรื้อรัง โรงพยาบาลโพทะเล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของการทำวิจัยขอความร่วมมือในการประสานงาน และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ผู้วิจัยเตรียมผู้ช่วยในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นพยาบาลวิชาชีพแผนกเวชกรรม จำนวน 1 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่จบการศึกษาปริญญาโท สาขาเวชปฏิบัติชุมชน และจบการศึกษาการอบรมหลักสูตรเฉพาะทาง การพยาบาลผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามคุณสมบัติที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ลดอคติ (bias) ที่อาจเกิดขึ้นจากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นข้อมูลของผู้ป่วยที่มารับการรักษาในคลินิกโรคเรื้อรัง หอผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลโพทะเล
4. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างเข้ามารับการตรวจรักษา ผู้วิจัยแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อความร่วมมือในการทำวิจัย กรณีที่กลุ่มตัวอย่างปฏิเสธการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยแสดงความเคารพสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่ถามเหตุผลของการไม่เข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ สำหรับผู้ที่ยินดีเข้าร่วมงานวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างโดยการลงนามในใบยินยอมเพื่อเข้าร่วมการวิจัย และดำเนินการสัมภาษณ์
5. ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามวัดความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการจัดการตนเองในผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 โดยวิธีการอ่านข้อคำถามให้ฟังแล้วให้ผู้สูงอายุตอบ เก็บข้อมูลในสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัว โดยใช้เวลาประมาณ 30-45 นาที
6. ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล จัดเตรียมนำข้อมูลที่ได้มา เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ด้วยการแจกแจงความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean)
2. วิเคราะห์คะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพและการจัดการตนเองในผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนค่าความถี่ร้อยละ ของระดับคะแนน
3. การทดสอบการแจกแจงของข้อมูล ซึ่งวิเคราะห์ด้วยสถิติ Kolmogorov-smirnov test พบว่าข้อมูลความรอบรู้ด้านสุขภาพและการจัดการตนเอง มีค่า Asymp Sig (2-tailed) 0.28 และ 0.07 ตามลำดับ (ค่าปกติมากกว่า 0.05) แสดงว่าข้อมูลมีการแจกแจงเป็นแบบ โคนึงปกติ (normality)
4. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพ และการจัดการตนเอง โดยการวิเคราะห์หาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 กำหนดค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามเกณฑ์ดังนี้ (Burns & Grove, 2009)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

$r = 1$	หมายถึง	มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์
$r = 0.70-0.99$	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับสูง
$r = 0.30-0.69$	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
$r = 0.01-0.29$	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
$r = 0$	หมายถึง	ไม่มีความสัมพันธ์กัน